

Waarom de Amsterdamsche kerkeraad in 1886 in 't bekende geval anders had moeten handelen?

Mijn antwoord is: die kerkeraad moest naar zijne overtuiging handelen en naar die overtuiging kon hij niet anders handelen dan hij deed.

Maar de overtuiging van dien kerkeraad deugde niet.

U schijnt de meening toegedaan, dat mijn opvatting van het wezen der Nederlandsche Hervormde Kerk en de opvatting van den kerkeraad van Amsterdam identiek zijn en ze verschillen hemelsbreed.

Dat blijkt ook reeds daaruit, dat u den titel mijner brochure wilkeurig hebt veranderd. Daar staat: de onwaarheid der Nederlandsche Hervormde Kerk, en u leest alsof er sprake was van eenige onwaarheid in de Nederlandsche Hervormde Kerk.

Of de uitdrukking die ik koos, taalkundig juist is? Maar ze is duidelijk. De kerkeraad in quaestie geloofde, dat er was een Christelijke kerk, genaamd Nederlandsche Hervormde, en dat een zelfstandige openbaring van die kerk te Amsterdam bestond waarvan hij, kerkeraad, de raad was. En ik geloof niet, dat er een Christelijke kerk bestaat, genaamd Nederlandsche Hervormde.

Die Nederlandsche Hervormde kerk, zoals ze nu is, is geen kerk en wil het ook niet (meer) zijn. 't Is een inrichting die samenvat allerlei vereenigingen, broederschappen en kerken, benevens een aantal individuen zonder eenige overtuiging. Dus ook kerken en ook Gereformeerde kerken, maar ook rechteloos, uit haren aard, modern. De waarneming zal toch ook hier wel het meest juiste inzicht geven, en die waarneming leidt tot mijne opvatting.

Als ik nu een moderne moet inschrijven in 't lidmatenboek, dan doe ik dat, omdat ik daarmee absoluut niets verklaar omtrent zijn belijdenis. (Maar dat zeg ik er hier duidelijk bij).

En eerst wanneer ik bemerk, dat hij wil aanzitten aan 't Heilige Avondmaal, dan ga ik hem persoonlijk zeggen, dat hij voor God daarop geen recht heeft, dat hij, indien hij zich niet bekeert wil of kan, moet gaan naar een moderne avondmaals-imitatie.

Het koninkrijk Gods moet toch niet geldend door de politie, dat is toch ook uwe meening niet. Waar ik dan de kerken vind, waarvan ik ze herken, dat alles mede ik duidelijk gezegd te hebben in mijn vlugschrift.

't Citeeren van de eene paragraaf zonder de aanduiding, dat er in deze quaestie nog een vervolg was, is dan ook zeer onbillijk.

'Als men u dwingt, uitreden, wat 't ook koste', maar men dwingt ons niet.

Men dwingt mij niet te verklaren, dat alle Nederlandsche Hervormde Christenen onze belijders zijn; men dwingt mij niet, om te gelooven, dat een modern avondmaal 't zelfde is als de Heeren instelling.

't Grondbeswaar, dat ik heb tegen de doelen is 't zoeken van 't martyrium, voorwaar een afkeuring, die een lofspraak inhoudt.

En ten slotte, waaruit besluit u, dat ik tegenover u sta? Is gescheiden zijn 't zelfde als tegenstander zijn? Staat b. v. een zending, die individueel uitging, tegenover de Christenen in 't moederland?

Hopende uwe kritiek aangaande 't middenpunt van mijn opvatting te mogen vernemen, ben ik uw dw. br. in Chr.

Buure, G. BRUNA.

Garne nemen we dit schrijven op.

Voor onze dupliek is in dit nummer geen plaats te vinden.

Onthouding.

XXII.

Veel meer nog dan in de *School* schuilt in het *Huisgezin* een kracht, die, mits goed gericht, afbreuk kan doen aan het Alcoholicisme; maar die ook omgekeerd, indien ze verkeerd werkt, de zonde van het Alcoholicisme zoo geducht in de hand werkt.

Deze kracht van het huislijk leven werkt door het voorbeeld, door het gesprek, door lectuur, door gewoonte, en door deze vier op de persoonsvorming van het opkomend geslacht.

Er gaat invloed uit op het kind in huis. Op het één kind meer dan op het andere, omdat het één kind passief van aard is, en schier geheel gevormd wordt, terwijl het andere kind, minder lijdzaam van aanleg, een minder receptief van neiging, voor een goed deel zichzelf vormt. Maar uitgaan blijft de invloed van het huisgezin altijd, en heel het opkomend geslacht wordt er, min of meer, door bewerkt.

Nu beent het voorbeeld hierbij stellig het meest invloedrijk vermogen. Het voorbeeld van vader en moeder. Het voorbeeld van oudere broeders en zusters. Het voorbeeld van dienstdieneren. Het voorbeeld ook van wie aan huis komt als vriend of kennis.

Er is dus te rekenen met het voorbeeld van *dezen allen saam*. Met het gezonde leven, gelijk het op allerlei manier in uw huis, door wie er hoort of komt of gaat, doorleefd wordt. En vader en moeder vergissen zich zeer, zoo zij zich inbeelden, dat het in hoofdzaak alleen op hun voorbeeld aankomt.

Veeleer mag gezegd, dat niet weinige kinderen, zoodra ze over de twaalf komen, sterker hechten aan het voorbeeld van een anderen broeder of zuster, van een familielid van buiten, van een snaakschen vriend die over den vloer komt, of zelfs van een dienstdiener.

We zeggen daarom niet, dat er van het eigen voorbeeld van vader en moeder geen werking uitgaat. Een stiel, diepere werking altoos. Waar we slechts tegen opkomen is tegen de slapheid en onnadenkendheid van zoo menig ouderpaar, dat nog wel let op het voorbeeld dat het zelf aan de kinderen geeft, maar van den prins geen kwaad weet, waar sprake is van andere personen in hun huis.

Voor al in Christengerechten is het plicht op geheel de omgeving te letten, en op allen invloed saam die uit gansch het huislijk leven op het kind uitgaat, scherp het oog te houden.

Nu zijn er onder die invloeden die ten goede, en andere die ten kwade werken, zonder dat men die laatste altoos kan afsnijden. Een kennis die kwaad op uw kinderen inwerkt komt ge *nijden*, een dno

vriend buiten uw huislijken kring houden, een dienstdiener verwijderen. Maar oudere broeders en zusters hooren tot uw huisgezin, en met familielieden staat ge in een betrekking, die niet van uw wilskeuze afhangt.

Toch dient ook in die beide laatste gevallen ten slotte doorgetast. Met familielieden van wie ik zie dat een slechte invloed op mijn kind uitgaat, leg ik het niet te druk aan en waar het moet geef ik ten leste te verstaan, dat mijn eigen kind mij nader is, dan een oom of tante. En is er onder uw oudere kinderen een mislukte kind, dat kwaad wil, en de jongeren dreigt aan te steken, dan kan het niet slechts geraden, maar zelfs plicht zijn, zulke een gevaarlijk kind buitenshuis te doen; mits natuurlijk op voorzichtige wijze, en zóó dat de uitkomst mogelijk blijve: ik heb van anderen moeten leeren wat ik thús niet leeren wou.

De invloed van het *levende voorbeeld* op het opkomend geslacht gaat elken anderen invloed zoo ver te boven, dat met dien invloed bij uw kinderen niet te rekenen een-voudig *liefdeloos* is.

Zelfs moet met dien invloed van het levende voorbeeld volstrekt niet alleen ten opzichte van bepaalde ondeugden, en in *casu* van dronkenschap worden gerekend. Eerlijke misdraging werkte niet zelden eer als afschrikwekkend voorbeeld, en het kwam niet zelden voor, dat het zien van de ellende van een dronkaard-oom, of dronkaard-vader, de kinderen voor altoos van den lust naar het glas genas.

In ons menschelijk leven hangt alles saam. Onze uitspattingen van de neigingen van onze inborst. De zuiging van ons hart met den grondtoon van ons leven. Die grondtoon nu van het leven in uw huis kan ernstig, kan onverschillig, of kan los zijn. En al naar gelang de verschillende personen die bij u over den vloer komen, die losheid nog lossen maken, die onverschilligheid nog slapper doen worden, of dien ernst aanbinden, gaat er een *algemeene invloed* op uw kind uit die zijn neigingen bepaalt, en daardoor straks zijn uitspattingen bevordert of tegenhoudt.

Ernst, diepe ernst des levens moest de grondtoon van elk Christelijk gezin zijn, en uit het Christengezin moet gewoerd, al wat aan dien levensernst afbreuk kan doen. Niet alsof er in *gemaaken* ernst heil staat. Een ernst die niet natuurlijk is, en juist deswege met vroolijkheid zich mengt en met humor omstrengeld is, sluit het hart van het kind toe en werkt niet zelden meer tot schade dan ten goede. Maar de goede, de dege, de van Gods Geest bezield ernst is de levenslucht die uw kind moet inademen, en daarom vergiftigt ge uw kind, zoo ge over uw vloer allerlei gezelschap brengt, dat met dien ernst half den spot drijft en lust heeft in zedelijk of godsdienstig scepticisme.

De invloed die van het *woord* uitgaat, sluit zich juist in dit opzicht zoo nauw aan den invloed van het *levende voorbeeld* aan; vooral den invloed van de *gewone conversatie*.

Die conversatiestoon, de gewone toon der gesprekken, is ook in sommige Christelijke kringen thans zeer diep gezonken. Hij is de eene maal pietig, onwezenlijk en onbeduidend. De andere maal eindeloos lachziek en gekcherend. Weer een andermaal zondig door onkuishheid, lasterzucht of geldgierigheid. En meer dan men denkt is het juist deze nietige, gekcherende en zondige conversatie die het kinderhart bedert.

Ook hen die hier niet op toezien, bij wat ze zelf in het dagelijks gesprek verhandelen, en door anderen aan hun tafel of in hun woonvertrek verhandelen laten, schieten dan ook zeer stellig in den plicht van opvoeding tekort, en bezondigen zich aan hun kinderen. Iets wat evenzoo geldt van de lectuur die in huis komt, of doordat ze die zelf aan hun kinderen geven, of wel dat de kinderen die zelf steelsgewijs in huis halen, zonder dat vader of moeder er op let.

Geheel deze breede invloed van het leven in huis, van de conversatie, en van de huislijke lectuur, kan nu 't zij ten goede 't zij ten kwade, of rechtstreeks of ook zijdelings op het Alcoholicisme inwerken.

Deze driediege huislijke invloed werkt in dit opzicht *rechtstreeks*, indien er sprake is van lectuur, die opzettelijk de dronkzucht bestrijdt of ook regelrecht het misbruik van den drank aanmoedigt; indien de conversatie bepaaldelijk over het schadelijke van den drank loopt om dien af te keuren of te vergoelijken; of ook indien de personen die bij u over den vloer komen strenge oonthouders of strakke drinkers zijn.

En zeker ook met dien rechtstreekschen invloed moet gerekend.

Maar toch de *zijdelingsche* invloed werkt ongemeen veel sterker. Ook zonder dat er van drank sprake is, of een karaf of flesch op tafel komt, strekt Ievenstoan, toon van gesprek en inhoud van lectuur om de vermogens van het zedelijk leven, om den ernst, waarmee men het leven opvat, om de gesteldheid van het gemoed, te binden in banden van zelfbeheersching en verantwoordelijkheid voor God, of wel aan het spel van wilkeur en inval over te gaan.

En niets zoozeer als deze grondgesteldheid in het gemoedsleven van uw kind, bereidt het voor, om later in den strijd met de drankzonde, onder te liggen of te overwinnen.

Demonstratie.

Het officiële verslag in het *Oosten* van de samenkomst te Neerbosch is thans genadig tot de bekende vergadering van Woensdagavond, waarin de heer Lohman sprak.

Hetgeen daarin als door hem gesproken voorkomt, bevestigt hetgeen wij onlangs mededeelden, dat zijnerzijds *geen demonstratie* was bedoeld.

Over het kritieke punt, toch lezen we in het verslag, als door hem *gezegd*, dit:

Ik beweer dus niet, dat een politiek man nergens goed voor is, en ik zeg derhalve: bidt ook ge voor de politieke mannen. Gij, die u wijdt aan de philantropie, ontmoet veel teleurstelling, veel ondankebaarheid, maar gij ontmoet toch ook veel voldoening. Gij ontmoet menigmaal menschen, die op later leeftijd u danken, dat gij ze hebt mogen redden; gij ontmoet veel vrienden, veel liefde, maar van dat alles ontmoet de politieke man weinig. Hij wordt soms geveerd; als hij daar heel veel om geeft, is dat een belooning; maar liefde ontmoet de politieke man nooit. Hij moet wetten maken; als de een klaar is de andere. De wet is een dorre letter en er is niemand, die er hem voor dankt. Daarom zeg ik: als gij denkt aan politieke mannen, bidt ook voor hen, want ook zij staan in den dienst van den Heere Jezus. Dat moeten we niet uit het oog verliezen. Wij hebben elkenander noodig, of liever, wij hebben allen zonder onderscheid Jezus Christus zelf noodig. Dat is het aller-eerste beginsel van het ware antirevolutionaire staatsrecht. Wat wij doen op het terrein van de politiek en op dat van de philantropie is ten slotte niets anders dan den Heere onzen God lief te hebben en onze medemenschen als onszelf.

Nu daargelaten de vraag, of het waar is, dat de politieke man nooit liefde ontmoet, alsook of het juist gezegd is, dat het geven van zich zelf *het allereerste beginsel van antirevolutionair Staatsrecht*, niet van antirevolutionaire practijk in de politiek, maar van het Staatsrecht is, ligt op zich zelf in deze woorden zeker niets *demonstreerends*.

Intusschen is hiernede de zaak nog niet tot klaarheid gebracht.

Onmiddellijk toch op de rede van den heer Lohman volgt in het verslag:

Da. De Jonge dankte Prof. Lohman voor zijn woord, stelde in 't licht, dat er behoefte is aan eenheid en dat het zoo goed is, wanneer broeders van verschillende roeping hun getuigenis laten hooren. Daarop noodigde hij Da. W. Hoek van Brussel uit de aanwezigen toe te spreken.

Hier nu worden twee dingen verzwegen: 1°. wat Da. De Jonge op het gesprokene van den heer Lohman sprak, en 2°. dat de vergadering daarop met Ps. 134: 3 hem toezong.

Die verzwijging is wel eenigszins vreemd. Juist dit feit trok algemeen de opmerkzaamheid, en bladen die over heel de verdere samenkomst van Neerbosch zwegen, haastten zich dit feit wereldkundig te maken.

En zie, het officiële verslag, dat anders *elk woord* weergeeft, verzwijgt hier zelfs het geheele voorval.

Sterker nog, het verslag sluit het voorval uit.

Er staat toch: *Daarop*, d. i. nadat Da. De Jonge gesproken had, nam Da. Hoek het woord.

Ter afwisseling van deze zonderlinge weglating sta hier uit dit laatste woord deze lezenswaardige aanhaling:

Als we spreken van krankheden, laat ons dan ook ons zelf niet vergeten; laten we dan ook spreken over eigen krankheden en vragen: welke is onze eigen krankheid in ons eigen geestelijk leven. Ziet, dan moeten we tot de belijdenis komen, dat er nog wondeplekken zijn aan het lichaam van het Christelijk gemeentelijk leven.

Wanneer we in onze gedachten het leven der maatschappij overzien, dan nemen we iets waar wat mijne oogen ook in Brussel waarnamen n.l. dat er een zekere krankheid is, waaraan, te midden van al den arbeid, de Christenen onzer dagen lijden, een krankheid, die, als we er oog voor krijgen, ons met vrees kan vervullen. Ik las dezer dagen een boekje van Kierkegaard: *«Wees gewaarschuwd»* en vond daarin de volgende uitdrukking: Als wij Christenen zoo vroom zijn geworden, dat we niet meer sidderen tegenover de Heiligheid Gods, dan zij God onze ziel genadig. Hij, die dat boekje inleedt, vestigt daar de aandacht op en geeft deze teekening van het Christelijk leven onzer dagen, dat onze vroomheid in zich verbergt een wereld van *«slachtzinnigheid»*. Wat is de krankheid van ons eigen Christelijk leven? In één woord, — als het niet waar is, wisch het uit uw geheugen, — *ijdelheid*. Het Christelijk leven vertoert zich ook in Brussel bij velen in ijdelheid. Dat is de zonde van het einde dezer eeuw, van zoo menigen Christen, die allerlei vereenigingen opricht, van zoovele kransen en kringen, waarin hij zich beweegt. Ijdelheid, laat ik u die zonde noemen als de samenvatting van allerlei kwaad, als de zonde, die de wortel is van allerlei ongerechtigheid, ook te midden van het Christelijk leven.

Aan dit woord onze hulde.

Dit is metterdaad het kwaad, altoos weer door het Methodisme gevoeld.

Oordeel van een Philoloog.

Veel komt het niet meer voor, dat een Philoloog zich met Godgeleerde vraagstukken bezighoudt, en minder nog dat een Philoloog tegenover Theologen optreedt, om tegen hen de Schrift, die zij aanrandden, te verdedigen.

Dr. Friedr. Blass, hoogleraar te Halle, trok daardoor te meer de opmerkzaamheid tot zich, toen hij kort geleden het opnam voor de echtheid van de Handelingen der Apostelen, vooral door de algemeene verklaring, die hij in zijn strijdschrift ten beste gaf.

Hij beleeed namelijk schuld in zooverre de Philologen begonnen waren met langen tijd deze zelfde soort afbrekende critiek op de classieke studien toe te passen. Zij waren het, die de kunst *«des Zerschneidens»* uitvonden.

Toen zijn de Theologen door hen aangestoken geworden, die precies dezelfde kunst op de Heilige Schrift zijn gaan toepassen.

Maar nadat nu de Philologen reeds lang tot de erikentis zijn gekomen, dat ze de realiteit der historie, d. i. de werkelijkheid van hetgeen de geschiedenis ons verhaalt, tegen alle recht en rede hadden prijsgegeven, en de uitgravingen van Troje onder Schliemann en Dörfeld maar al te duidelijk de waarheid van wat de Ilias bezingt voor oogen stellen, gaan de Theologen nog altoos met hun gevaarlijk bedrijf voort.

Wel hebben de opgravingen in Egypte, Ninivé, Babylon enz., duchtige critiek op hun critiek uitgeoefend, maar... ze hoilen maar door, de Modernen voorop, en de Ethischen achter hen.

Iets waarbij ze dan, ter misleiding van de jongeren, nog de booze gewoonte hebben, om telkens luide te verklaren, dat dit en dat nu tamelijk wel als zeker resultaat van de wetenschap vaststaat. Wie dan zoo vrij is, niet met hen te loopen, heeft dan alvast het brandmerk beet van *onwetenschappelijk* te zijn; iets wat voor opkomende jonge mannen zoo ongeveer hetzelfde beduidt als een achterlijk, een idioot, een domper, een sul der sulen.

Ten opzichte van de Handelingen komt Prof. Blass daarom met al de autoriteit van zijn philologische naam op, om duidelijk te maken, hoe al het bezwaar tegen de redactie van dit boek geopperd, zich volkomen oplost, zoo men zich wel in die tijden terug-dekent.

We mogen hierop te eer wijzen, omdat Dr. Rovers er zelf in het *Bijblad* van de *Hervorming* opmerkt, dat op maakt, met een eerlijkheid die te waardeeren valt.

Hij schrijft er van:

Uiterst gering is de ingenomenheid van dezen philoloog met de meeste theologen van onzen tijd, die volgens hem de kunst *«des Zerschneidens»* van de philologen overgenomen hebben. Maar gelukkig kan Blass getuigen, dat deze kunst veel minder dan vroeger beoetend wordt door philologen *«da wir ja ausser anderen Gründen sehr wohl erkannt haben, dass die meisten Schwierigkeiten nicht durch die Dinge, wie sie liegen, sondern durch unsere Unwissenheit entstehen.»* Ook verwacht Blass, dat voor philologen de tijd zal komen, wanneer zij, door de onsterfelijke verdiensten van een Schliemann, een Dörfeld e. a. beter onderrecht, zullen gelooven, dat Troje door een Grieksche leger verwoest is en Helena tot den oorlog aanleiding heeft gegeven. Maar ongelukkig gaan volgens dezen geleerden philoloog de theologen nog steeds voort met de berichten in de Evangelien en de Handelingen als valsche te beschouwen en op hun nevelachtige ontdekkingen te vertrouwen! *«Denn was kann aus Nebel und Rauch entstehen als wieder Nebel und Rauch?»*

Op het geding zelf over de redactie van de *Handelingen* kunnen we hier niet ingaan. Ter illustratie zij er slechts zooveel van gezegd, dat er hier en daar opmerkingen in het handelschrift te Canterbury van de *Handelingen* voorkomen, die van de gewone lezing afwijken, en zoodoende den tekst onzeker maken.

Prof. Blass oordeelt nu, dat dit verschijnsel zich uitsluitend wel verklaren laat, zoo men onderstelt, dat Lucas eerst in klad, toen in het net schreef, en bij het schrijven in het net hier en daar ter verduidelijking nog iets inlaschte, of ter bekorting iets weglief.

Dr. Rovers zegt er van:

Een enkel woord over Blass' hypothese, waartegen zij, die met de classieke Grieksche literatuur vertrouwd zijn, volgens hem geen bezwaar zullen hebben: *«Wir haben die Schrift in einer doppelten Fassung, einer ursprünglichen und einer verbesserten: leicht sind beide gleichermassen, aber in den Text gehört natürlich die letztere.»*

Onder de schriften van het N. T. kan alleen bij de lucianische het vroeger aanwezig zijn eener dubbele Fassung aangenomen worden. Waarom? Omdat zij aan den aanzienlijken Theophilus opgedragen zijn. Aan hem zond Lukas zijn beide geschriften in het net, op goed papier. Kladden en nitschrift zouden identisch kunnen zijn, als Lukas een rijk man geweest was, die er een slaaf als schrijver op nahield. Maar omdat Lukas een arm man was, wellicht *«sine servo et ursa»*, diende hij zelf de taak van het overschrijven op zich te nemen en dit gaat niet zonder veranderingen en verkortingen.

Dr. Rovers is het hiernede nu wel niet eens, en acht dat uit niets Lucas' armoede blijkt, omdat hij arts was en in den dienst der Zending ging.

Maar waaruit blijkt, dat Lukas een arm man was? In paulinische brieven heet hij *«de geliefde arts»*, een medearbeider van Paulus, die met den apostel te Rome vertoefde. Ook in de latere traditie vernemen wij niets omtrent zijn armoede.

Alsof een man als Dr. Scheurer, een kundig arts en in den dienst der Zending, niet evenzoo, bij gemis van een klerk of secretaris, zelf moet schrijven al wat hij verزند?

Armoede en armoede zijn twee, dat weet toch Dr. Rovers ook wel.

Ook onze meeste predikanten zijn wel niet arm in den zin van *armlastig*, maar arm met dien verstande, dat ze geen klerkenhulp kunnen betalen en zelf pennen moeten, zijn ze, op enkele hooge uitzonderingen na, zeer zeker.

Een tractaat om te lezen.

«De strijd om het huisgezin» is een schoon boekje van Da. Rudolph, van Leiden, bij Herdes te Amsterdam verschenen, waarop we zonder voorbehoud de aandacht vestigen.

Het behandelt achtereenvolgens: Het huisgezin, het socialisme, de mannen van de fabriek, de leer der vrije concurrentie, de heerschende tijdgeest, het Malthusianisme, het nieuw Malthusianisme, Patrimonium. En het Sociaal Program van Patrimonium.